

**Yttrande över slutbetänkande av
Konkurrenskraftsutredningen, SOU 2015:15 attraktiv,
innovativ och hållbar-strategi för en konkurrenskraftig
jordbruks- och trädgårdsnäring
N2015/2191/J**

Länsstyrelsen i Västernorrland har följande synpunkter över slutbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen, SOU 2015:15 attraktiv, innovativ och hållbar-strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.

Sammanfattning

Länsstyrelsen anser att det är positivt att en nationell strategi för att stärka konkurrenskraften för jordbruk och trädgårdsnäringen tas fram. Länsstyrelsen delar bedömningen att grunden för en ökad konkurrenskraft och därmed långsiktig överlevnad ska baseras på ökad marknadsorientering och förbättrad förmåga till export.

Länsstyrelsen anser att en strategi för konkurrenskraft i jordbruket inte bara ska fokusera på utveckling av de storskaliga, växande jordbruksföretagen utan även för konkurrenskraft i det småskaliga jordbruket som ger förutsättningar för en levande landsbygd i hela Sverige. När det gäller företagande är det viktigt att underlätta för unga företagare som vill ta över jordbruk. Länsstyrelsen ställer sig därför positiv till förslaget att uppdra Jordbruksverket att tillsammans med marknads aktörer, redogöra för olika ägarbyten. Länsstyrelsen delar också utredningens förslag att avsätta medel till forsknings- och innovationsinsatser för ett mer kostnadseffektivt byggande samt stärkande av företagens processkunskap gällande upphandlingar.

Länsstyrelsen håller med utredningen om att det behövs en översyn av jordförvärvslagen. Lagen bör utredas ur ett helhetsperspektiv, det är viktigt att utredningen väger in vilka effekter en lagändring kan få för utvecklingen av Sveriges glesbygd. Länsstyrelsen ställer sig vidare bakom förslaget om en översyn av arrendelagstiftningen vilket kan förbättra förutsättningarna för aktiva jordbruk.

Det är viktigt att regeringen driver på för skärpt och likvärdig EU-lagstiftning för djurskyddet. Länsstyrelsen ställer sig bakom utredningens förslag om ökad målstyrning och ökad flexibilitet inom djurskydd, men det är då viktigt att man gör en noggrann analys för vad det innebär för djurhälsoläget.

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att låta utreda förprövningens funktion och bemyndigande. Länsstyrelsen avstyrker dock att kravet på obligatorisk

förprovning tas bort. Länsstyrelsen bedömer inte heller att en ökad helhetssyn försämrar djurskyddet om det finns tydliga riktlinjer för den enskilde djurskyddshandläggaren.

När det gäller växtskydd anser länsstyrelsen att det saknas en analys i utredningen av om förekomsten av växtskyddsmedelsrester i livsmedel har något samband med tillgängligheten till preparat i de andra länderna. Vidare anser länsstyrelsen att utredningen låser sig vid att den enda lösningen till ökad konkurrenskraft är att fler aktiva substanser blir tillåtna. Länsstyrelsen menar att de företag som inte behöver köpa in och sprida växtskyddsmedel har en konkurrensfördel gentemot övriga.

Länsstyrelsen tycker det är viktigt med spårbarhetskontroller för att utveckla livsmedelsbranschen och förhindra att oseriösa aktörer skadar branschen. En gemensam "kontrollstämpel" som visar att det som producerats är kontrollerat av en myndighet eller certifierat kontrollorgan kan höja konkurrenskraften. Att minska eller förändra på kontrollerna i syfte att höja konkurrenskraften riskerar att i det långa perspektivet bli kostsamt.

Länsstyrelsen håller med utredningen om att det behövs en profilering av svenska produkter och att en nationell ursprungsmärkning är ett viktigt verktyg för detta. Vidare är det viktigt att upphandling görs i större utsträckning för att gynna innovationer inom livsmedelsområdet.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt med en högre andel behovsanpassad forskning för att stärka konkurrenskraften inom jordbrukssektorn. Det är angeläget att jordbruksforskning tar sin utgångspunkt även i de regionala förutsättningarna. Forskning och tillämpning till specifika regionala/geografiska förutsättningar behövs.

Det är positivt att konkurrenskraft prioriteras inom kompetensutveckling och rådgivning och att det sker med en högre grad av nationell samordning. Det är viktigt att det finns ett tydligt regionalt inflytande på hur insatserna genomförs. Vidare är insatser för att ha kvar kvalificerad rådgivning i Norrland av mycket stor vikt.

1. Uppdraget och genomförandet

1:1 Direktiven

Länsstyrelsen anser att det är positivt att nationella mål och en nationell strategi för jordbrukets utveckling tas fram.

Länsstyrelsen anser vidare att det är ett bra initiativ i utredningen att tydliggöra rollerna mellan de offentliga insatserna och det som åligger näringen att ansvara för. En tydlig ansvarsfördelning är av stor vikt för det fortsatta arbetet.

2. Strategi för tillväxt och värdeskapande

2.3 Strategi för värdeskapande och tillväxt

Länsstyrelsen anser att de beskrivna etappmålen bör utvecklas och konkretiseras ytterligare för att kunna utgöra grunden för uppföljning av strategin. I nuvarande skrivningar finns relativt stort utrymme för tolkningar, exempelvis etappmål 2.

2.4 Metod för genomförande

En framgångsfaktor för genomförandet av strategin är hur väl det tilltänkta rådet fungerar. För att få en acceptans för rådet bör stor vikt läggas vid rådets utformning och dess uppdrag och mandat.

3 Företagande

3.1 Strukturomvandling

Utredningen konstaterar att färre och större företag står för en allt högre andel av produktionen och det är en naturlig följd av utvecklingen på marknaden. Vidare bedömer utredningen att strukturomvandlingen kommer att fortsätta att gynna konkurrenskraften. I en studie av Agrifood konstateras att större jordbruk generellt är mer effektivt än de små jordbruken.

Länsstyrelsen anser att det saknas en tydlig definition av begreppet effektivitet. Då resonemanget kring vilka företag som har förutsättningar att utvecklas är det en brist att det inte tydligt framgår vad som avses med effektivitet i detta sammanhang.

Länsstyrelsen ser med oro på den eskalerande nedläggningen av jordbruk i länet. Branschen står i närtid inför ett generationsskifte vilket kan leda till ännu fler nedläggningar. I vissa delar av länet är det ett fåtal jordbrukare som brukar stora delar av bygdens jordbruksareal. Läger dessa lantbrukare ner sin verksamhet leder det till att delar av länet kommer att stå utan aktiva lantbrukare. Utan aktiva lantbrukare minskar värdet på fastigheterna i samma takt som bygden växer igen. Viktiga biotoper försvinner och med dem försvinner de arter som är kopplade till det öppna odlingslandskapet.

Länsstyrelsen anser att en strategi för konkurrenskraft i jordbruket inte bara ska fokusera på utveckling av de storskaliga, växande jordbruksföretagen

utan även för konkurrenskraft i det småskaliga jordbruket som ger förutsättningar för en levande landsbygd i hela Sverige.

Ett riktat arbete för att underlätta för unga företagare som vill ta över jordbruken är väsentligt. Goda samhällsfunktioner som t.ex. närhet till skola och omsorg är viktigt för att behålla eller locka till sig unga familjer till landsbygden. En väg att skifta ägandet är att möjliggöra för den unga företagaren att arrendera en gård och driva företaget med stöttning via mentorskap. Länsstyrelsen ställer sig därför positiv till förslaget att uppdraga Jordbruksverket, tillsammans med marknadens aktörer, att redogöra för olika modeller av ägarbyten.

3.2 Företagande och inre effektivitet

Länsstyrelsen saknar jämförelse med andra branscher vad gäller skillnader mellan de företag som presterar bäst respektive sämst. Utan detta kan det vara svårt att bedöma om skillnaderna i prestation är större eller mindre än andra branscher.

3.3 Kapitalförsörjning och investeringar

Mycket kompetens gällande lantbrukets byggnader har försvunnit både på länsstyrelser och på jordbruksverket. Länsstyrelsen delar därför utredningens förslag att medel sätts av till forskning och innovationsinsatser för ett kostnadseffektivt byggande samt insatser för att stärka företagens processkunskap gällande upphandlingar.

3.6 Jordförvärvslagstiftningen

Länsstyrelsen håller med utredningen om att det behövs en översyn av jordförvärvslagen. Lagen bör utredas ur ett helhetsperspektiv, det är viktigt att utredningen väger in vilka effekter en lagändring kan få för utvecklingen av Sveriges glesbygd.

Den nuvarande lagstiftningen beskrivs i utredningen ge upphov till onödigt administrativt krångel. Istället lyfts den danska motsvarigheten till jordförvärvslagen upp som exempel. Både hur den såg ut före 1 januari 2015 och hur den lyder efter vissa ändringar som trädde i kraft vid samma datum. Det är otydligt om utredningen ser de danska modellerna som bättre alternativ eller inte. Länsstyrelsen bedömer att den danska modellen från 1 januari 2015 innebär mer administrativt arbete genom att kontakt måste tas med omkringliggande jordbruk. En fråga man också kan ställa sig i sammanhanget är vad som räknas som omkringliggande jordbruk. I län med dålig arrondering är det inte ovanligt att jordbrukare har arrendemark flera mil från brukningscentrum. Vidare anses motiven till den danska modellen efter 1 januari vara tveksamma, är det mer kapital som krävs för ökad konkurrenskraft? Bedömningen Länsstyrelsen gör är att en mindre reglerad marknad för aktiebolag skulle innebära högre fastighetspriser med följderna att generationsskiftet samt nystart av jordbruksföretag försvåras då det kommer

kräva ett stort startkapital. Det skulle också vara intressant med en analys av hur en frikoppling från jordbruket, som också var ett resultat av omdaningen av de danska reglerna, kan utveckla jordbruksnäringen.

Att inte ta hänsyn till skogsägande och överlåtelse som gäller skog är olyckligt. Många jordbrukare är även skogsägare och många fastigheter innefattar både jord och skog. Om tanken är att splittra fastigheter till rena jord- eller skogsfastigheter skulle det vara intressant att se vilka konsekvenser utredningen anser det har för lantmäteriets verksamhet. Om man öppnar upp för juridiska personer att förvärva jordbruksmark bedömer Länsstyrelsen att det finns en överhängande risk för att jordbruksmark kommer planteras igen vilket skulle vara direkt negativt för jordbruksföretagens konkurrenskraft

3.7 Arrendelagstiftningen

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget om en översyn av arrendelagstiftningen vilket kan förbättra förutsättningarna för aktiva jordbruk.

I Västernorrland finns många jordbruksarrenden, ofta muntliga, vilket försvårar för den enskilde lantbrukaren att genomföra vissa mer långsiktiga investeringsåtgärder. Att investera i arrendemark är osäkert och många väljer att avstå på grund av risken att förlora besittningsrätten. Är inte arrendelagstiftningen utredd och tydlig kan det skapa konflikt mellan markägare och arrendatorer och på sikt minska konkurrenskraften.

4 Regler och Villkor

4.3 Djurskydd

4.3.1 Den svenska djurskyddslagstiftningen och EU:S minimilagstiftning

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget att regeringen ska driva på för skärpt och likvärdig EU-lagstiftning. Det kan förvisso vara sant att vissa av de svenska särkraven innebär högre kostnader för företagen. Dock leder flera dessa särkrav till ett bättre hälsoläge i djurhållningen vilket bland annat innebär lägre antibiotikaförbrukning. Det kan också innebära andra vinster i form av högre tillväxt hos slaktdjur och lägre rekryteringskostnader för ofrivillig utslagning av moderdjur. Samhället bör ha ett intresse av att antibiotikaförbrukningen bland animalieproducerande djur hålls på en så låg nivå som möjligt. Man ska inte underskatta viljan hos konsumenterna att betala för svenska mervärden.

4.3.3 Ersättningsmöjligheter för nationella särkrav

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag att gemensam ursprungsmärkning bör utvecklas där djurskyddskvaliteter –mervärden tydligt kommuniceras ut till konsumenterna.

4.3.4 Ökad målstyrning och flexibilitet i lagstiftningen

Länsstyrelsen ställer sig bakom en ökad målstyrning. Det kan dock finnas vissa svårigheter med målstyrning i en skyddslagstiftning.

Portalparagraferna i djurskyddslagstiftningen om att djur ska skyddas från sjukdom och lidande samt ges möjlighet att bete sig naturligt måste också noggrant utredas och bevakas innan förändringar genomförs. Innan förändringar görs av regler kring byggnationer och beteskraV bör en noggrann analys göras av vad detta skulle innebära för djurhälsoläget. Eftersom en stor del av detaljreglerna kommer från EU-lagstiftningen ställer sig länsstyrelsen tveksam till om det är möjligt att åstadkomma en minskning av detaljeringsgraden i lagstiftningen ensidigt i Sverige.

Förslaget om inrättandet av ett vetenskapligt råd anser länsstyrelsen är en god idé. Länsstyrelsen anser att det är av stor vikt att djurskyddslagstiftningen baseras på vetenskap och bepröVad erfarenhet. Dessutom bör riktat forskningsarbete inom djurens välfärd ske för att säkerställa att lagstiftningen ger avsedd positiv effekt på djurhållningen.

4.3.5 Tillämpning av lagstiftningen

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att låta utreda förprövningens funktion och bemyndigande. Att uppföra byggnader i enlighet med gällande normer och regler ligger primärt på företagarens ansvar. Länsstyrelsens rådgivande roll inom lantbruksbyggnationer har dessutom minskat över tid.

Länsstyrelsen avstyrker dock att kravet på obligatorisk förprövning tas bort. Det bör utredas om förprövningen kan utföras av annan, av regeringen godkänd, kontrollfunktion på liknade sätt som vid uppförande av andra byggnationer såsom till exempel bostadshus. Det bör dock beaktas att i strukturrationaliseringens spår med ökande besättningsstorlekar följer ett högre smittryck och ett ökande behov att skydda besättningarna från smitta. Detta gör att en granskning ur smittskyddssynpunkt ändå kan vara av stort värde och där besitter länsstyrelsen hög kompetens.

Lantbrukaren ska kunna känna sig trygg i att djurskyddsbedömningarna är i enlighet med nationella riktlinjer. Detta ställer dock stora krav på Jordbruksverket att tillse att dessa riktlinjer är väl förankrade och uppdaterade. Länsstyrelsen bedömer inte heller att en ökad helhetssyn ska försämbra djurskyddet om det finns tydliga riktlinjer för den enskilde djurskyddshandläggaren hur denna ökade helhetssyn ska gå till och när de ska tillämpas. Idag saknas dessa tydliga riktlinjer.

4.4 Växtskydd

Utredningen konstaterar att det i svenska livsmedel förekommer betydligt färre rester av bekämpningsmedel än i livsmedel från flertalet andra EU-länder. Utan någon analys om det finns ett samband mellan antalet tillåtna preparat och förekomsten av bekämpningsmedelsrester i livsmedel förespråkar utredningen att fler växtskyddsmedel ska tillåtas.

Utredningen borde innehållit en analys av om förekomsten av växtskyddsmedelsrester i livsmedel har något samband med tillgängligheten till preparat i de andra länderna. Om så är fallet borde den svenska situationen vara en konkurrensfördel då man i utredningen konstaterar att konsumenterna anser det vara viktigt att livsmedlen är giftfria.

Ett argument för att tillåta fler preparat är att växtskyddsmedel anses vara en förutsättning för lönsam växtodling. Då det förekommer lönsam ekologisk produktion anser Länsstyrelsen att detta är en grov generalisering. Effektiva växtskyddsmedel är viktiga för viss växtodling men en ren åkermark är viktig för all växtodling.

I avsnittet om växtskydd uppfattas utredningen vara enkelspårig som låser sig vid att den enda lösningen till ökad konkurrenskraft är att fler aktiva substanser blir tillåtna. Är resistensproblemet vi har idag resultatet av allt för stor tilltro till växtskyddsmedel istället för förebyggande åtgärder? Antalet genomförda kemiska bekämpningar varierar mellan gårdarna och den som inte behöver köpa in och sprida växtskyddsmedel har en konkurrensfördel gentemot övriga.

5 Marknadsförutsättningar

5.2 Livsmedelsindustrins konkurrenskraft

Den svenska livsmedelskontrollens mål är att konsumenterna får säkra livsmedel, att de inte blir lurade och att de får information om en varas innehåll på ett lättförståeligt sätt.

Länsstyrelsens uppdrag är att dels värna om lantbruket som företag så att vi upprätthåller ett konkurrenskraftigt och levande landsbygd dels tillse att livsmedlen i primärproduktionen är säkra genom att lantbruksföretagen uppfyller de krav som ställs om märkning och spårbarhet. Länsstyrelsen tycker det är viktigt med spårbarhetskontroller för att utveckla branschen och förhindra att oseriösa aktörer skadar branschen. En gemensam "kontrollstämpel" som visar att det som producerats är kontrollerat av en myndighet eller certifierat kontrollorgan kan höja konkurrenskraften. Då Sverige har små möjligheter att konkurrera med till exempel billigt importerat kött bör fokus läggas på kvalitet istället. Viljan är stor bland konsumenter att betala mer för svenska mervärden och säkra livsmedel. Att minska eller förändra på kontrollerna i syfte att höja konkurrenskraften riskerar att i det långa perspektivet istället bli kostsamt.

Länsstyrelsen håller med utredningen om att det behövs en profilering av svenska produkter och att en nationell gemensam ursprungsmärkning är ett viktigt verktyg för detta. Vidare är det viktigt att upphandling görs i större utsträckning för att gynna innovationer inom livsmedelsområdet.

6 Kunskap och innovation

6.1 Kunskaps- och innovationssystemet

6.1.1 Offentligt finansierad behovsdriven forskning

Länsstyrelsen anser att det är en viktig satsning att det blir en högre andel behovsanpassad forskning för att stärka konkurrenskraften inom jordbrukssektorn. Det är angeläget att mer pengar satsas på kunskap om jordbruks- och trädgårdsmetoder i Norrland för att vi inte ska komma efter i konkurrensen.

6.3 Rådgivning

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att det görs rådgivningsinsatser för att stärka jordbruks- och trädgårdsnärings konkurrenskraft och att rådgivarna är en länk mellan praktik och akademi. Ett stort problem i Västernorrland är att det finns få rådgivare i länet. Vidare lägger nu Växa Sverige ner sitt kontor i Västernorrland och flyttar upp verksamheten till Västerbotten. Det kommer att bli svårt framöver att tillgodose rådgivningsbehovet för länets lantbrukare vilket är negativt för att öka lönsamheten och konkurrenskraften för våra lantbrukare. Insatser för att ha kvar kvalificerad rådgivning i Norrland är därför av mycket stor vikt.

6.4.2 Yrkeshögskola

Länsstyrelsen håller med utredningen om att man bör underlätta för vuxna som vill byta yrke till ett yrke inom jord- eller trädgårdssektorn. Vuxenutbildning inom yrkeshögskolan är ett bra förslag och även att naturbruksgymnasium kan kombineras med högskolekompetens. Lyft naturbruksgymnasiernas roll och funktion för arbetskraftsförsörjningen.

6.4.4 Kompetensutvecklingsinsatser

Länsstyrelsen instämmer med utredningen att det är positivt att konkurrenskraft prioriteras inom kompetensutveckling och rådgivning och att det sker med en högre grad av nationell samordning. Det är emellertid viktigt att det finns ett tydligt regionalt inflytande på hur insatserna genomförs. Kunskapen finns på regional nivå om vilka behov och möjligheter som finns för en effektiv rådgivning och kompetensutveckling.

6.4.5 Attraktivitet

Det är bra med möjligheter som underlättar för personer som vill starta upp företag inom jordbruk- och trädgårdsområdet. Det är viktigt att det ges möjligheter för eleven att studera på distans eller från annan ort.

7 Konsekvensbedömning

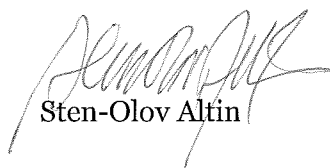
7.3 Regler och villkor, växtskydd

Utredningen gör bedömningen att fler godkända preparat kan ge en minskad miljöbelastning. Vad denna bedömning grundar sig på är otydligt. Det som konstaterats tidigare i utredningen är att Sverige (KemI) godkänner färre preparat än övriga länder i norra zonen samtidigt som vi i livsmedlen har färre rester av bekämpningsmedel än de flesta andra EU-länderna.

7.5 Kunskap och innovation

Länsstyrelsen håller med utredningen om att myndigheten i större utsträckning ska kunna verka för att forskningen bidrar till en ökad konkurrenskraft inom jordbruk- och trädgårdssektorn. Det är nödvändigt att jordbruksforskning tar sin utgångspunkt även i de regionala förutsättningarna. Forskning och tillämpning till specifika regionala/geografiska förutsättningar behövs.

Beslutet har fattats av länsråd Sten-Olov Altin efter föredragning av handläggare Ritha Jonsson Näringsliv. I ärendet har sakkunniga från enheterna näringsliv och jordbrukarstöd och veterinär deltagit.

Sten-Olov Altin

Ritha Jonsson
Handläggare
0611-34 90 30